

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

до виконання РГР з вищої математики
(розділи «Застосування похідної функції однієї змінної»,
«Функції кількох змінних»)
для студентів технічних спеціальностей денної форми навчання

2020

Індивідуальні завдання до виконання РГР з вищої математики. (розділи «Застосування похідної функції однієї змінної», «Функції кількох змінних») для студентів технічних спеціальностей денної форми навчання / Укл.: Килимник І.М., Полякова Т.Г.– Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020 – 54 с.

Укладачі: Килимник І.М., к.т.н., доцент
Полякова Т.Г., асистент

Рецензент: Онуфрієнко Л.М., к.ф.-м.н., доцент

Відповідальний за випуск: Килимник І.М., к. т. н., доцент

Затверджено на засіданні кафедри
вищої математики НУ «Запорізька
політехніка»
Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

Рекомендовано НМК Машинобудівного
факультету НУ «Запорізька
політехніка»
Протокол № 1 від 03.09.2020 р.

ЗМІСТ

Правила оформлення та виконання РГР	4
1 Застосування похідної функції однієї змінної	5
1.1 Короткий виклад теоретичного матеріалу	5
1.2 Аудиторні завдання	11
1.3 Індивідуальні завдання.	15
2 Диференціювання функції двох змінних	25
2.1 Короткий виклад теоретичного матеріалу	25
2.2 Аудиторні завдання.	29
2.3 Індивідуальні завдання	33
3 Застосування похідних функції двох змінних	44
3.1 Короткий виклад теоретичного матеріалу	44
3.2 Аудиторні завдання.	47
3.3 Індивідуальні завдання	48
Література	54

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ РГР ТА КР

1. Студент виконує РГР в окремому зошиті у відповідності зі своїм варіантом (варіанти вказує викладач).
2. На обкладинці зошита треба записати назву теми РГР, номер академічної групи, прізвище, ім'я по батькові повністю та номер варіанта.
3. В РГР повинні бути розв'язані всі завдання, вказані викладачем. Розв'язання завдань необхідно записувати в порядку номерів завдань, зберігаючи їх послідовність. Умова задачі в завданні і розв'язування завдання записуються повністю (без скорочень). Відповідь у кожному завданні надається окремим рядком.
4. РГР подається викладачеві на перевірку і захищається студентом у терміни, визначені навчальним планом. РГР, виконана не за своїм варіантом, не зараховується.

1 ЗАСТОСУВАННЯ ПОХІДНОЇ ФУНКЦІЇ ОДНІЄЇ ЗМІННОЇ

1.1 Короткий виклад теоретичного матеріалу

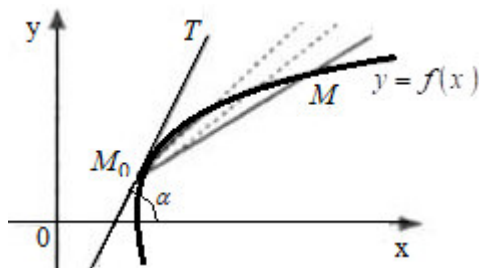
Правило Лопіталя дозволяє розкрити невизначеності, застосовуючи похідні. *Наприклад*, для $\left[\frac{\infty}{\infty}\right]$ і $\left[\frac{0}{0}\right]$ матимемо

$$\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x)}{g(x)} = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f'(x)}{g'(x)}. \quad (1.1)$$

Невизначеності $[\infty - \infty]$, $[0 \cdot \infty]$, $[\infty^n]$, $[1^\infty]$ та інші спочатку зводяться до основних $\left[\frac{\infty}{\infty}\right]$ і $\left[\frac{0}{0}\right]$, а потім застосовується правило Лопіталя.

Рівняння дотичної та нормалі до графіка функції $y = f(x)$ в заданій точці дотику

Маємо криву, задану функцією $y = f(x)$. Зафіксуємо на кривій точку $M_0(x_0, y_0)$. Нехай точка M , рухаючись по кривій, наближається до точки M_0 . При цьому січна M_0M буде повертатися навколо точки M_0 і в граничному положенні при наближенні точки M до точки M_0 займе положення прямої M_0T . Пряму M_0T називають дотичною до даної кривої в точці M_0 .

Означення 1.1 Дотичною M_0T до графіка функції $y = f(x)$ називають граничне положення січної M_0M , коли точка M , рухаючись по кривій, наближається до точки M_0 .

Слід мати на увазі, що не в усякій точці кривої можна провести до неї дотичну.

Дотична M_0T до цієї кривої $y = f(x)$ проходить через точку $M_0(x_0, y_0)$ і утворює з додатним напрямом осі Ox кут α . З геометричного змісту похідної маємо $k = \operatorname{tg} \alpha = f'(x_0)$. Підставимо $k = f'(x_0)$ в формулу $y - y_0 = k(x - x_0)$. Матимемо рівняння дотичної до кривої $y = f(x)$ в точці $M_0(x_0, y_0)$:

$$y - y_0 = f'(x_0) \cdot (x - x_0). \quad (1.2)$$

Якщо функція $y = f(x)$ в точці $M_0(x_0, y_0)$ має нескінченну похідну, то дотична в цій точці паралельна осі Oy , а її рівняння $x = x_0$. Якщо похідна функції $y = f(x)$ в точці $M_0(x_0, y_0)$ дорівнює нулю, то дотична в цій точці паралельна осі Ox , а її рівняння $y = y_0$.

Означення 1.2 Нормаллю до кривої називають пряму, яка проходить перпендикулярно до дотичної через точку дотику.

З умова перпендикулярності прямих маємо, що для нормалі $k = -\frac{1}{f'(x_0)}$. Тоді рівняння нормалі до графіка кривої $y = f(x)$ в точці $M(x_0, y_0)$ матиме вигляд:

$$y - y_0 = -\frac{1}{f'(x_0)} \cdot (x - x_0). \quad (1.3)$$

Екстремум функції $y = f(x)$, інтервали монотонності

Введемо ще деякі поняття.

Означення 1.3 Точки, в яких похідна функції $y = f(x)$ дорівнює нулю, називаються *стаціонарними точками*.

Означення 1.4 Точки, в яких похідна функції $y = f(x)$ дорівнює нулю або не існує, називаються критичними точками цієї функції.

Отже, стаціонарні точки є підмножиною множини критичних точок.

Теорема 1.1. *Необхідна умова екстремуму.* Якщо точка x_0 є точкою екстремуму функції $y = f(x)$, то в цій точці або похідна дорівнює нулю, або не існує.

Іншими словами, екстремуми функції містяться серед її критичних точок. Звертаємо увагу на те, що ці точки повинні входити в область визначення функції. Однак легко переконатись, що критична точка зовсім не обов'язково є точкою екстремуму.

Теорема 1.2. *Перша достатня умова екстремуму.* Якщо в околі критичної точки x_0 похідна функції $y = f(x)$ змінює знак, то точка x_0 є екстремальною.

У цьому випадку при зміні знака похідної з "+" на "-" точка x_0 є точкою локального максимуму, а при зміні знака похідної з "-" на "+" точка x_0 є точкою локального мінімуму. Якщо знак похідної в околі критичної точки x_0 не змінюється, то точка не є екстремальною.

Теорема 1.3. *Друга достатня умова екстремуму.* Якщо $f'(x_0) = 0$ і в околі точки x_0 існує неперервна друга похідна, причому $f''(x_0) \neq 0$, то при умові $f''(x_0) > 0$ точка x_0 є точкою локального мінімуму, а при $f''(x_0) < 0$ — точкою локального максимуму.

Теорема 1.4. Якщо в кожній внутрішній точці проміжку (a, b) справедливо, що $f'(x_0) > 0$, то функція $y = f(x)$ на цьому проміжку зростає, якщо $f'(x_0) < 0$, то функція $y = f(x)$ на цьому проміжку спадає.

Найбільше і найменше значення функції на відрізку

Нехай функція $y = f(x)$ на відрізку $[a, b]$ є неперервною. На цьому відрізку вона досягає найбільшого і найменшого значень або на кінцях відрізка при $x = a$ чи $x = b$, або у критичних точках, що належать на відрізку $[a, b]$, які знайдені з умови: похідна функції $f'(x_0)$ або не існує, або дорівнює нулю $f'(x_0) = 0$.

Для знаходження найбільшого і найменшого значень функції необхідно впевнитись, що вона неперервна на заданому відрізку. Знайти критичні точки. Визначити, які з них належать заданому відрізку. Знайти значення функції в них та на кінцях відрізка. Серед отриманих значень вибрати найбільше і найменше.

Опуклість і вгнутість кривої $y = f(x)$, точки перегину

Означення 1.5 Крива $y = f(x)$ називається *опуклою* на інтервалі (a, b) , якщо всі її точки, крім точки дотику, лежать нижче довільної її дотичної на цьому інтервалі, тобто $f''(x) < 0, \forall x \in (a, b)$.

Означення 1.6 Крива $y = f(x)$ називається *вгнутою* на інтервалі (a, b) , якщо всі її точки, крім точки дотику, лежать вище довільної її дотичної на цьому інтервалі, тобто $f''(x) > 0, \forall x \in (a, b)$.

Означення 1.7 *Точкою перегину* називається точка кривої, що відділяє її опуклу частину від вгнутої.

Теорема 1.5. *Необхідна умова існування точки перегину.* Якщо x_0 – абсциса точки перегину графіка функції $y = f(x)$, то друга похідна

в цій точці або дорівнює нулю, або не існує, тобто $f''(x_0)=0$ або $f''(x_0)$ не існує.

Точки, у яких друга похідна $f''(x_0)$ дорівнює нулю або не існує, називаються *критичними точками другого роду*.

Зауваження. Зворотнє твердження не завжди є вірним, тобто якщо $f''(x_0)=0$ або $f''(x_0)$ не існує, то точка з абсцисою x_0 може і не бути точкою перегину.

Теорема 1.6. Достатня умова існування точки перегину. Якщо в околі критичної точки другого роду x_0 функції $y=f(x)$ друга похідна $f''(x_0)$ змінює знак, то точка x_0 є точкою перегину кривої $y=f(x)$.

Асимптоти кривої

Означення 1.8 Асимптотою кривої називається пряма до якої крива при віддаленні в нескінченність наближається як завгодно близько, але не перетинає її.

Асимптоти поділяють на вертикальні, похилі, горизонтальні.

Означення 1.9 Графік функції $y=f(x)$ має вертикальну асимптоту $x=x_0$, якщо границя функції, коли $x \rightarrow x_0$, нескінченна, тобто $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \pm \infty$.

Крім цього точка $x=x_0$ є точкою розриву II роду.

Означення 1.10 Графік функції $y=f(x)$ має похилу асимптоту

$$y=kx+b, \quad (1.4)$$

де

$$k = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{x} \text{ і } b = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} (f(x) - kx) \quad (1.5)$$

при умові, що обидві границі існують і скінченні.

У протилежному випадку похилих асимптот немає. Слід окремо розглядати випадки, коли змінна прямує до плюс нескінченності ($x \rightarrow +\infty$) та мінус нескінченності ($x \rightarrow -\infty$).

Означення 1.11 Графік функції $y = f(x)$ має горизонтальну асимптоту $y = b$ тільки в тому випадку, коли границя функції при $x \rightarrow +\infty$ або $x \rightarrow -\infty$ існує, скінченна і дорівнює сталій: $\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x) = b$

або $\lim_{x \rightarrow -\infty} f(x) = b$.

Знаходження границь в деяких випадках спрощується, якщо застосовувати правило Лопітала.

Схема дослідження функції та побудова її графіка

Необхідно:

1. Знайти область визначення функції. Це дає змогу визначити ті точки осі абсцис, над якими пройде чи не пройде графік функції.

2. Знайти точки перетину графіка з координатними осями. Для цього треба розв'язати дві системи рівнянь:

$$\begin{cases} y = f(x), \\ y = 0 \end{cases} \text{ і } \begin{cases} y = f(x), \\ x = 0. \end{cases}$$

Перша система дає точки перетину з віссю Ox , друга – з віссю Oy .

3. Дослідити функцію на періодичність, парність і непарність. Якщо $f(x \pm T) = f(x)$, $T \neq 0$, то функція $y = f(x)$ періодична функція з періодом T . Якщо $f(-x) = f(x)$, то

функція $y = f(x)$ парна і графік функції симетричний відносно осі Oy . Якщо $f(-x) = -f(x)$, то функція $y = f(x)$ непарна і графік функції симетричний відносно початку координат. Якщо жодна з умов не справджується, то функція є ні парною, ні непарною і графік функції не буде мати ніякої симетрії.

4. Знайти асимптоти графіка функції.

5. Знайти екстремум функції та інтервали монотонності функції.

6. Знайти інтервали вгнутості та опуклості кривої, яка є графіком функції. Знайти точки перетину.

7. Побудувати графік функції.

1.2. Аудиторні завдання

1. Знайти границі функцій, користуючись правилом Лопітала.

а) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x \sin x - 3e^{x^2} + 3}{4x^2}$	б) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{3tg^2 x - x^2}{x \cdot \sin 2x}$
в) $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\cos x - x \cdot e^{2x} - 1}{5x - x^3}$	г) $\lim_{x \rightarrow \infty} (6x^2 + 5) \cdot e^{-7x}$
д) $\lim_{x \rightarrow \pi} \frac{\ln \sin x}{ctg x}$	е) $\lim_{x \rightarrow 2} \frac{3^x - 9}{\sqrt{x+2} - 2}$
є) $\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\ln(x+5)}{\sqrt[4]{x+3}}$	ж) $\lim_{x \rightarrow 1} (1-x) \cdot tg \frac{\pi x}{2}$

Відповіді: а) -0.5 , б) 1 , в) -0.2 , г) 0 , д) 0 , е) $2,25 \ln 3$, є) 0 , ж) $\frac{2}{\pi}$.

2. Знайти рівняння дотичної та нормалі до графіка функцій в заданих точках:

а)	$y(x) = x \cdot \ln x,$	$x_0 = 1$	$y_0 = 0$
б)	$x^2 + y^2 = 25,$	$x_0 = 4$	$y_0 = -3$
в)	$y = (x+1)\sqrt[3]{3-x},$	$x_0 = 2$	$y_0 = 3$

Відповіді: а) дотична $y = x - 1$, нормаль $y = 1 - x$;

б) дотична $y = \frac{4}{3}x - \frac{25}{3}$, нормаль $y = -\frac{3}{4}x$;

в) дотична $y = 3$, нормаль $x = 2$.

2. Знайти екстремуми та інтервали монотонності функцій:

а) $y = \frac{\ln x}{x}$,   б) $y = \frac{e^{x+5}}{(x-1)^2}$,   в) $y = \frac{3}{2} \cdot \sqrt[3]{(x-1)^2} - x$

Відповіді: а) $y_{\max} = y(e) = \frac{1}{e}$, зростає при $x \in (0; e]$, спадає при $x \in [e; +\infty)$;

б) $y_{\min} = y(3) = 0,25e^8$, зростає при $x \in (-\infty; 1] \cup [3; +\infty)$, спадає при $x \in (1; 3]$;

в) $y_{\min} = y(1) = -1$, $y_{\max} = y(2) = -0,5$, зростає при $x \in [1; 2]$, спадає при $x \in (-\infty; 1] \cup [2; +\infty)$.

3. Знайти найбільше та найменше значення функції на заданому відрізку:

а) $y = \frac{x}{4} + \frac{1}{x}, x \in [1; 4]$
б) $y = x - \sin^2 x, x \in \left[0; \frac{\pi}{2}\right]$
в) $y = \frac{3}{2} \sqrt[3]{(x-1)^2} - x, x \in [1; 4]$

Відповіді: а) $y_{\text{найм}} = y(2) = 1$, $y_{\text{найб}} = y(1) = y(4) = 1,25$;

$$\text{б) } y_{\text{найм}} = y(0) = 0, \quad y_{\text{найб}} = y\left(\frac{\pi}{2}\right) = \frac{\pi}{2} - 1;$$

$$\text{в) } y_{\text{найм}} = y(1) = -1, \quad y_{\text{найб}} = y(2) = -0,5.$$

4. Знайти точки перегину та інтервали опуклості і вгнутості графіка функції:

$$\text{а) } y = \frac{2x}{4-x^2}, \quad \text{б) } y = x \cdot e^{3x-2}.$$

Відповіді: а) точка перегину $x=0, y(0)=0$, інтервали опуклості $x \in (-2; 0] \cup (2; +\infty)$, інтервали вгнутості $x \in (-\infty; -2) \cup [0; 2)$;

б) точка перегину $x = -\frac{2}{3}, y\left(-\frac{2}{3}\right) = -\frac{2}{3}e^{-4}$, інтервали опуклості $x \in \left(-\infty; -\frac{2}{3}\right]$, інтервали вгнутості $x \in \left[-\frac{2}{3}; +\infty\right)$.

5. Знайти асимптоти графіків заданих функцій:

$$\text{а) } y = \frac{x^2 - 4x}{5x - 2}, \quad \text{б) } y = \frac{x+1}{9-x^2}.$$

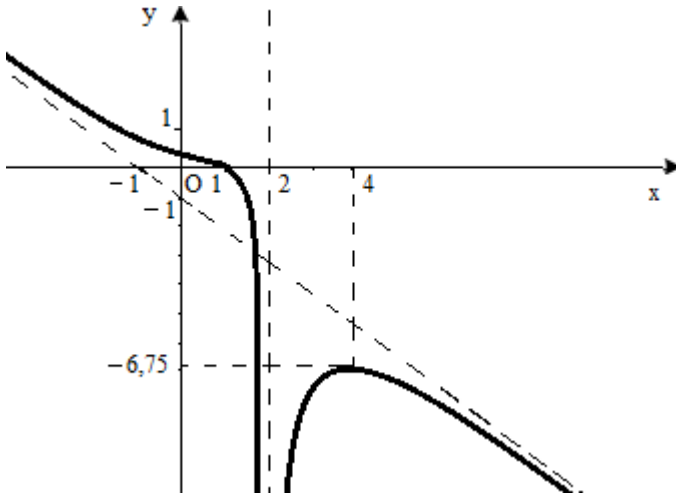
Відповіді: а) вертикальна асимптота $x=0,4$, похила асимптота $y = \frac{1}{5}x - \frac{18}{25}$;

б) вертикальні асимптоти $x=3, x=-3$, горизонтальна асимптота $y=0$.

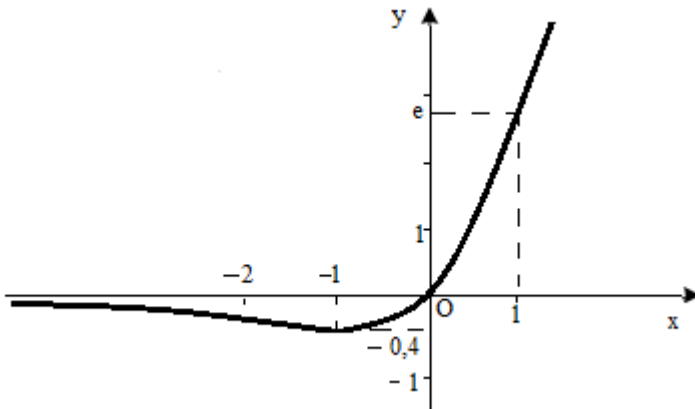
7. Провести повне дослідження функцій та побудувати їх графіки:

$$\text{а) } f(x) = \frac{(1-x)^3}{(x-2)^2} \quad \text{б) } y = x \cdot e^x$$

Відповіді: а) $D(y): x \in (-\infty; 2) \cup (2; +\infty)$, $y_{\text{max}} = y(4) = -6,75$, точка перегину $x=1, y(1)=0$, вертикальна асимптота $x=2$, похила асимптота $y = -x - 1$.

б) $D(y): x \in (-\infty; +\infty)$, $y_{\min} = y(-1) = -e^{-1} \approx -0,4$, точка перегину $x = -2, y(-2) = -2e^{-2} \approx -0,27$, горизонтальна асимптота $y = 0$, коли $x \rightarrow -\infty$.

1.3 Індивідуальні завдання

1.3.1 Знайти границі функцій, користуючись правилом Лопітала.

1.	$\lim_{x \rightarrow \infty} (3x^2 + 4x) e^{-3x}$	2.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \cos 8x}{\operatorname{tg}^2 2x}$
3.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^{2x} - 2x - 1}{x \cdot \sin 3x}$	4.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\ln(1 + x^2)}{\sin 3x - 3xe^{-x}}$
5.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^{2x} - 2x - 1}{\sin^2 x}$	6.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 + x \sin x - \cos 2x}{3 \cdot \sin^2 x}$
7.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \cos 2x + \operatorname{tg}^2 x}{x \sin 3x}$	8.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sqrt{\cos x} - 1}{\sin^2 2x}$
9.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{xe^x - e^x + 1}{3x^2}$	10.	$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{5x^2 + e^{2x}}{4e^{2x}}$
11.	$\lim_{x \rightarrow \frac{\pi}{2}} \frac{\ln \sin x}{\cos^2 x}$	12.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^{x^2} - 1}{\cos x - 1}$
13.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\ln \cos 5x}{\ln \cos 3x}$	14.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{4x \sin 5x}{e^{3x} - 3x - 1}$
15.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x - \sin x}{x - \operatorname{tg} x}$	16.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{1 - \cos 16x}{\operatorname{tg}^2 4x}$
17.	$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\pi - 2 \operatorname{arctg} x}{\ln \left(1 + \frac{1}{x} \right)}$	18.	$\lim_{x \rightarrow \infty} (5x^2 - 3)e^{-2x}$
19.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{4x(e^x - e^{-x})}{e^{3x^2+1} - e}$	20.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{3(\cos 2x - \cos x)}{\ln \cos 5x}$
21.	$\lim_{x \rightarrow \frac{\pi}{2}} \frac{\ln \sin x}{(2x - \pi)^2}$	22.	$\lim_{x \rightarrow \pi} \frac{\ln \cos 2x}{\left(1 - \frac{\pi}{x} \right)^2}$

23.	$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{3^{5x^2} - 3^{3x^2}}{\arctg x + x^2 - x}$	24.	$\lim_{x \rightarrow \pi} \frac{\sin^2 x - \operatorname{tg}^2 x}{3(x - \pi)^2}$
25.	$\lim_{x \rightarrow \pi} \frac{\cos 7x - \cos 3x}{3 \sin^2 3x}$	26.	$\lim_{x \rightarrow \frac{\pi}{2}} \frac{e^{\operatorname{tg} 2x} - e^{-\sin 2x}}{\sin x - 1}$
27.	$\lim_{x \rightarrow \pi} \frac{\ln(2 + \cos x)}{(3^{\sin x} - 1)^2}$	28.	$\lim_{x \rightarrow 2\pi} \frac{(x - 2\pi)^2}{\operatorname{tg}(\cos x - 1)}$
29.	$\lim_{x \rightarrow \frac{\pi}{6}} \frac{\ln \sin 3x}{(6x - \pi)^2}$	30.	$\lim_{x \rightarrow 2\pi} \frac{\ln \cos x}{e^{\sin 4x} - e^{\sin x}}$

1.3.2 Знайти рівняння нормалі в точці перетину графіка функції з віссю OY та рівняння дотичної в точці перетину графіка функції з віссю OX .

1.	$y = \frac{2x-3}{1-x}$	2.	$y = \frac{x-2}{4-x}$	3.	$y = \frac{x-1}{2x+1}$
4.	$y = \frac{x-4}{2x+1}$	5.	$y = \frac{x+4}{x+2}$	6.	$y = \frac{x-3}{x+1}$
7.	$y = \frac{x+4}{2x-1}$	8.	$y = \frac{x+1}{2x-1}$	9.	$y = \frac{2x-5}{x+1}$
10.	$y = \frac{x+2}{2x-1}$	11.	$y = \frac{x+3}{3x+1}$	12.	$y = \frac{x-2}{x+1}$
13.	$y = \frac{x+2}{x-1}$	14.	$y = \frac{x-3}{2x-1}$	15.	$y = \frac{2x+3}{x+1}$
16.	$y = \frac{4-x}{x+2}$	17.	$y = \frac{2x-1}{x+1}$	18.	$y = \frac{5-x}{x+1}$
19.	$y = \frac{x-9}{3x+1}$	20.	$y = \frac{3x-1}{2x+1}$	21.	$y = \frac{x-4}{2x-1}$
22.	$y = \frac{x+1}{x-2}$	23.	$y = \frac{2x+3}{2x+1}$	24.	$y = \frac{2x-1}{x+1}$

25.	$y = \frac{x-1}{x+2}$	26.	$y = \frac{x+9}{x-3}$	27.	$y = \frac{x+2}{x-4}$
28.	$y = \frac{3x-1}{x+2}$	29.	$y = \frac{x+1}{x+2}$	30.	$y = \frac{3x+1}{x-2}$

1.3.3 Знайти екстремуми та інтервали монотонності функції

1.	$y = xe^{-\frac{x^4}{4}}$	2.	$y = \frac{x+2}{(x-2)^2}$
3.	$y = \frac{x^2 - 3x + 2}{x^2 + 2x + 1}$	4.	$y = \frac{x^2}{2} + \frac{8}{x^2}$
5.	$y = x^4 - 2x^2 + 3$	6.	$y = \sqrt[3]{(x^2 - 4)^2}$
7.	$y = (x+1)^2 e^{2x}$	8.	$y = (x+1)e^{2x}$
9.	$y = x^2 \ln x$	10.	$y = x \cdot \sqrt[3]{1-x}$
11.	$y = \frac{x}{\ln x}$	12.	$y = \frac{4x^3 + 1}{x}$
13.	$y = (x-1)^2 (x-2)^3$	14.	$y = (2x^2 + 2x - 3)e^{-2x}$
15.	$y = \frac{1-x+x^2}{1+x+x^2}$	16.	$y = \frac{10}{x(4x^2 - 9x + 6)}$
17.	$y = \frac{e^x}{x}$	18.	$y = x + \frac{1}{x}$
19.	$y = \frac{x}{2} + \frac{2}{x}$	20.	$y = \frac{x^2}{x-2}$
21.	$y = \arctg x - \frac{1}{2} \ln(1+x^2)$	22.	$y = x^2 + \frac{1}{x^2}$

23.	$y = 2x - 3\sqrt[3]{x^2}$	24.	$y = x^3(x+2)^2$
25.	$y = \frac{x^2}{2} + \frac{1}{x}$	26.	$y = x e^{-\frac{x^2}{2}}$
27.	$y = x - 2 \ln x$	28.	$y = x - \arctg 2x$
29.	$y = 2x^2 - \ln x$	30.	$y = x - \ln(1+x^2)$

1.3.4 Знайти найбільше та найменше значення функції на заданому відрізку.

1.	$y = x^5 - 15x^3 + 1$	$x \in [-4; 0]$
2.	$y = \frac{x}{2} + \frac{2}{x}$	$x \in [1; 3]$
3.	$y = x^3 - 3x^2 + 1$	$x \in [-1; 4]$
4.	$y = 3\sqrt[3]{(x-1)^2} + x$	$x \in [-7; 2]$
5.	$y = \frac{3-x^2}{3+x^2}$	$x \in [-1; 2]$
6.	$y = x - \frac{8}{x^4}$	$x \in [-3; -1]$
7.	$y = 3x^4 + 4x^3 + 1$	$x \in [-2; 1]$
8.	$y = \frac{(x-2)^2}{x^2 + 4}$	$x \in [-1; 3]$
9.	$y = \ln(x^4 - 2x^2 + 3)$	$x \in [-2; 1]$
10.	$y = x^3 - 3x^2 + 1$	$x \in [-1; 4]$

11.	$y = \sqrt[3]{x^2} + 1$	$x \in [-2; 1]$
12.	$y = x + \cos^2 x$	$x \in \left[0; \frac{\pi}{2}\right]$
13.	$y = x^4 - 2x^2 + 2$	$x \in [-1; 2]$
14.	$y = \ln(x^2 - 2x + 2)$	$x \in [0; 3]$
15.	$y = \frac{x}{3} + \frac{3}{x}$	$x \in [-5; -1]$
16.	$y = 2 \sin x + \cos 2x$	$x \in [0; \pi]$
17.	$y = \sqrt{9 - x^2}$	$x \in [-3; 3]$
18.	$y = \sin^4 x + \cos^4 x$	$x \in \left[-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}\right]$
19.	$y = x - 2 \operatorname{arctg} x$	$x \in [0; \sqrt{3}]$
20.	$y = 2x^3 - 15x^2 + 36x - 18$	$x \in [1; 3]$
21.	$y = x - \ln(1 + x)$	$x \in \left[-\frac{1}{2}; 1\right]$
22.	$y = 2x^3 - x^2 - 4x - 2$	$x \in [0; 2]$
23.	$y = \frac{2}{(5 - x)^2}$	$x \in [-1; 0]$
24.	$y = x^3 + 3x^2 + 2$	$x \in [-1; 3]$
25.	$y = (3 - x)e^{-x}$	$x \in [0; 5]$
26.	$y = \frac{4}{\sqrt{x^2 + 18}}$	$x \in [-3; 3]$

27.	$y = ctg^2 x - 2ctgx$	$x \in \left[\frac{\pi}{6}; \frac{\pi}{2} \right]$
28.	$y = \sqrt{100 - x^2}$	$x \in [-6; 8]$
29.	$y = \sin 2x - x$	$x \in \left[-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2} \right]$
30.	$y = 2tgx - tg^2 x$	$x \in \left[0; \frac{\pi}{3} \right]$

1.3.5 Знайти точки перегину та інтервали опуклості і вгнутості графіка функції

1.	$y = \ln(x^2 + 4)$	2.	$y = \frac{x}{4x^2 + 1}$
3.	$y = \left(\frac{1+x}{1-x} \right)^2$	4.	$y = \frac{x^3 - x}{(x+1)^2}$
5.	$y = x^2 \ln x$	6.	$y = e^x (x^2 + 1)$
7.	$y = \frac{x^2}{(1-x)^2}$	8.	$y = \frac{x^3}{x^2 - 3}$
9.	$y = \frac{x^3 + 4}{x^2}$	10.	$y = x^2 + \frac{8}{x+2}$
11.	$y = x - \arctg x$	12.	$y = 2x - \frac{3}{2} \ln(1 + x^2)$
13.	$y = x e^{-\frac{x^2}{2}}$	14.	$y = \frac{2}{x} \ln \frac{x}{2}$
15.	$y = \frac{x}{x^2 + 1}$	16.	$y = \frac{e^x}{x}$
17.	$y = x + \sin x$	18.	$y = \frac{1}{x^2 + 1}$

19.	$y = \frac{1}{x^2 - 1}$	20.	$y = (x + 1) \ln x$
21.	$y = e^{-x^2}$	22.	$y = \frac{x^2}{x - 2}$
23.	$y = x \cdot \arctg x$	24.	$y = x - \frac{8}{x^4}$
25.	$y = \frac{x^4}{x^3 + 1}$	26.	$y = x^2 e^{-x}$
27.	$y = \frac{1}{x} + 4x^2$	28.	$y = \frac{x^4 - 1}{x^2}$
29.	$y = \frac{3 - x^2}{x + 2}$	30.	$y = \frac{x^3}{x^2 - 4}$

1.3.6 Знайти асимптоти графіка заданої функції

1.	$y = \frac{x^4}{x^3 - 3}$	2.	$y = \frac{x^2 + 5}{2x + 3}$
3.	$y = \frac{1 - x^2}{2 - x^2}$	4.	$y = \frac{x}{2x - 1} + x$
5.	$y = \frac{5 - x^2}{3 - x^2}$	6.	$y = \frac{x^2 + 9}{5x - 1}$
7.	$y = \frac{2 - x^2}{5 - x^2}$	8.	$y = \frac{2x^2 - 1}{3x^2 - 4}$
9.	$y = \frac{2x^2 - 7}{3x - 2}$	10.	$y = \frac{x^3}{x^2 - 1}$
11.	$y = \frac{x^2 + 2}{x - 3}$	12.	$y = \frac{x^3}{2(x + 2)^2}$
13.	$y = \frac{2x^2}{4x^2 - 5}$	14.	$y = \frac{4x - 16}{(x - 2)^2}$

15.	$y = \frac{(x-1)^3}{(x+1)^2}$	16.	$y = \frac{x-1}{x^2-2x}$
17.	$y = \frac{2-4x^2}{1-4x^2}$	18.	$y = \frac{4x-x^2}{5x-2}$
19.	$y = \frac{5x-x^2}{x^2+6x+9}$	20.	$y = \frac{3-x}{x^2+2x}$
21.	$y = \frac{2x^2-3}{-x^2+4x-4}$	22.	$y = \frac{7-2x^2}{x^2+2x-15}$
23.	$y = \frac{2x+x^2}{x^2-2x+1}$	24.	$y = \frac{2x^2}{2-5x}$
25.	$y = \frac{4x^2}{-x^2+4x-3}$	26.	$y = \frac{x-1}{9-x^2}$
27.	$y = \frac{8+x^2}{2x^2-3x+1}$	28.	$y = \frac{(x+1)^2}{16-x^2}$
29.	$y = \frac{6x^2-1}{x^2-3x+2}$	30.	$y = \frac{x^2-6}{x^2+5x+6}$

1.3.7 Провести повне дослідження функції та побудувати її графік

1.	а) $y = \frac{4x+1}{x^2}$	б) $y = \frac{x^2}{2} + \ln x$
2.	а) $y = \frac{4x}{(x-2)^2}$	б) $y = e^x(x-5)$
3.	а) $y = \frac{x^4}{(x+1)^3}$	б) $y = \frac{e^x}{x+1}$
4.	а) $y = \frac{2x+1}{(x+2)^2}$	б) $y = \frac{x}{\ln x}$

5.	a) $y = \frac{x^2 - 3x + 2}{(x+1)^2}$	б) $y = x^2 \ln x$
6.	a) $y = \frac{x^3}{3 - x^2}$	б) $y = xe^{\frac{1}{x}}$
7.	a) $y = \frac{x^3 + 1}{x}$	б) $y = x^2 e^{-x^2}$
8.	a) $y = \frac{x^2 + 3x + 2}{x^2}$	б) $y = \ln(x^2 - 2x)$
9.	a) $y = \frac{1 - x}{x^2}$	б) $y = e^{-x}(x + 4)$
10.	a) $y = \frac{x - \frac{1}{2}}{(x+2)^2}$	б) $y = \frac{\ln x}{x}$
11.	a) $y = \frac{x^2}{(x-1)^2}$	б) $y = x^2 e^{-x}$
12.	a) $y = \frac{4x}{(x+2)^2}$	б) $y = x^2(\ln x - 1)$
13.	a) $y = \frac{x}{(x+2)^3}$	б) $y = xe^{-\frac{x^2}{2}}$
14.	a) $y = \frac{4x^3 + 1}{x}$	б) $y = 2x^3 e^{-x}$
15.	a) $y = \frac{x - 2}{(x+3)^2}$	б) $y = e^x(x + 2)$
16.	a) $y = \frac{1 - x^2}{1 + x^2}$	б) $y = \frac{e^x}{x}$
17.	a) $y = \frac{x^3 + 1}{x^2}$	б) $y = x^2 e^x$

18.	a) $y = \frac{x^2 - 4}{x^2 - 1}$	б) $y = xe^{-x^2}$
19.	a) $y = \frac{x+1}{(x-1)^2}$	б) $y = x \ln^2 x$
20.	a) $y = \frac{(x-1)^2}{(x+1)^3}$	б) $y = x(\ln x - 3)$
21.	a) $y = \frac{x-2}{(x+3)^2} - 1$	б) $y = x^2 - 2 \ln x$
22.	a) $y = \frac{x+4}{(x+1)^2}$	б) $y = \frac{e^x}{x-2}$
23.	a) $y = 1 + \frac{3}{x} + \frac{2}{x^2}$	б) $y = x \ln x$
24.	a) $y = \frac{x^3}{x-2}$	б) $y = (x+4)e^{2x}$
25.	a) $y = \frac{(4-x)^3}{2-x}$	б) $y = \ln(x^2 + 4x)$
26.	a) $y = \frac{-8}{x^4} + x$	б) $y = e^{\frac{1}{x+2}}$
27.	a) $y = \frac{x}{(x-2)^2}$	б) $y = x - \ln(1+x)$
28.	a) $y = 2x - 1 + \frac{1}{x+1}$	б) $y = x^3 e^x$
29.	a) $y = \frac{x}{x^2 - 1}$	б) $y = \frac{x^2}{2} + \ln x$
30.	a) $y = \frac{x^2}{x^2 - 4}$	б) $y = xe^{\frac{1}{x}}$

2 ДИФЕРЕНЦІОВАННЯ ФУНКЦІЇ ДВОХ ЗМІННИХ

2.1 Короткий виклад теоретичного матеріалу

Означення 2.1. Якщо кожній впорядкованій парі чисел (x, y) , що належать множині D , поставлено у відповідність за деяким законом певне число z , то кажуть, що на множині D визначено функцію двох змінних x та y і позначають $z = f(x, y)$.

Означення 2.2. Множину D пар значень (x, y) , для яких функція $z = f(x, y)$ визначена, називають *областю визначення функції*, а множину значень z – *областю значень функції* і позначають E . x і y – незалежні змінні.

Означення 2.3. Стала величина A називається *границею функції* $z = f(x, y)$ в точці $M_0(x_0, y_0)$, якщо кожному довільно малому числу $\varepsilon > 0$ можна поставити у відповідність число $\delta > 0$ таке, що для всіх

точок $M(x, y) \in D$, які задовольняють умову
$$\begin{cases} 0 < |x - x_0| < \delta, \\ 0 < |y - y_0| < \delta, \end{cases}$$

виконується нерівність $|f(x, y) - A| < \varepsilon$ і записують $\lim_{\substack{x \rightarrow x_0 \\ y \rightarrow y_0}} f(x, y) = A$.

Означення 2.4. Функція $z = f(x, y)$ називається *неперервною* в точці $M_0(x_0, y_0)$, якщо кожному довільно малому числу $\varepsilon > 0$ можна поставити у відповідність число $\delta > 0$ таке, що для всіх точок

$M(x, y) \in D$, які задовольняють умову
$$\begin{cases} 0 < |x - x_0| < \delta, \\ 0 < |y - y_0| < \delta, \end{cases}$$
 виконується

нерівність $|f(x, y) - f(x_0, y_0)| < \varepsilon$ і записують $\lim_{\substack{x \rightarrow x_0 \\ y \rightarrow y_0}} f(x, y) = f(x_0, y_0)$.

Означення 2.5. 1. Частинним приростом $\Delta_x z$ по змінній x (або

частинним приростом $\Delta_y z$ по змінній y) функції $z = f(x, y)$ при переході від точки $(x, y) \in D$ до точки $(x + \Delta x, y) \in D$ (або $(x, y + \Delta y) \in D$) називають

$$\Delta_x z = f(x + \Delta x, y) - f(x, y) \text{ або } \Delta_y z = f(x, y + \Delta y) - f(x, y).$$

2. Повним приростом Δz функції $z = f(x, y)$ при переході від точки $(x, y) \in D$ до точки $(x + \Delta x, y + \Delta y) \in D$ (або $(x, y + \Delta y) \in D$) називають

$$\Delta z = f(x + \Delta x, y + \Delta y) - f(x, y).$$

Означення 2.6. Якщо існує границя $\lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{\Delta_x z}{\Delta x} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{f(x + \Delta x, y) - f(x, y)}{\Delta x}$, то її називають *частинною похідною функції $z = f(x, y)$ в точці $(x, y) \in D$ по змінній x* і позначають одним із символів: $z'_x, \frac{\partial z}{\partial x}, f'_x, \frac{\partial f}{\partial x}$.

Аналогічно визначається *частинна похідна функції $z = f(x, y)$ по змінній y* : $\lim_{\Delta y \rightarrow 0} \frac{\Delta_y z}{\Delta y} = \lim_{\Delta y \rightarrow 0} \frac{f(x, y + \Delta y) - f(x, y)}{\Delta y}$ і позначається одним із символів: $z'_y, \frac{\partial z}{\partial y}, f'_y, \frac{\partial f}{\partial y}$.

Зауваження. При знаходженні частинних похідних функції $z = f(x, y)$ правила диференціювання і таблиця похідних такі ж самі, як для функції однієї змінної. 2. При знаходженні частинної похідної по певній змінній всі інші змінні вважаємо сталими.

Означення 2.7. Частинним диференціалом по змінній x функції $z = f(x, y)$ називається головна частина частинного приросту $\Delta_x z$, пропорційна приросту змінної x .

Позначають $d_x z = f'_x(x, y) \cdot dx$. Аналогічно визначається частинний диференціал по змінній y функції $z = f(x, y)$, тобто $d_y z = f'_y(x, y) \cdot dy$.

Означення 2.8. Повним диференціалом функції $z = f(x, y)$ називається головна частина повного приросту функції, лінійна щодо Δx та Δy : $dz = z'_x \cdot \Delta x + z'_y \cdot \Delta y$.

Враховуючи, що $\Delta x = dx$ і $\Delta y = dy$, матимемо

$$dz = z'_x \cdot dx + z'_y \cdot dy. \quad (2.1)$$

Нехай задано рівняння $F(x, y, z) = 0$.

Теорема 2.1 Про існування та диференційованість неявної функції двох змінних.

Якщо виконуються такі умови:

1) Функція $F(x, y, z)$ і її похідні $F'_x(x, y, z)$, $F'_y(x, y, z)$ визначені та неперервні в паралелепіпеді:

$$G = \{(x, y, z) : x_0 - a \leq x \leq x_0 + a; y_0 - b \leq y \leq y_0 + b; z_0 - c \leq z \leq z_0 + c\};$$

$$2) F(x_0, y_0, z_0) = 0;$$

$$3) F'_z(x_0, y_0, z_0) \neq 0,$$

то існує окіл точки (x_0, y_0, z_0) , в якому рівняння $F(x, y, z) = 0$ визначає неявну функцію $z = f(x, y)$, неперервну та диференційовану в околі точки (x_0, y_0) і таку, що $z_0 = f(x_0, y_0)$.

Тоді частинні похідні неявної функції $z = f(x, y)$ визначаються за формулами:

$$z'_x = -\frac{F'_x}{F'_z}, \quad z'_y = -\frac{F'_y}{F'_z}. \quad (2.2)$$

Аналогічні формули можна застосувати для неявної функції $y = f(x)$, заданої рівнянням $F(x, y) = 0$. Матимемо

$$y'_x = -\frac{F'_x}{F'_y}. \quad (2.3)$$

Розглянемо знаходження похідних першого порядку для складеної функції двох змінних.

а) Нехай функція $z = f(x, y)$ залежить від двох змінних x та y , кожна з яких, в свою чергу, є функцією змінної t : $x = x(t)$, $y = y(t)$. Тоді

$$\frac{dz}{dt} = \frac{\partial z}{\partial x} \cdot \frac{dx}{dt} + \frac{\partial z}{\partial y} \cdot \frac{dy}{dt}; \quad (2.4)$$

б) Нехай функція $z = f(x, y)$ і $y = y(x)$. Тоді

$$\frac{dz}{dx} = \frac{\partial z}{\partial x} + \frac{\partial z}{\partial y} \cdot \frac{dy}{dx}; \quad (2.5)$$

в) Нехай функція $z = f(x, y)$ і $x = x(u, v)$, $y = y(u, v)$. Тоді

$$\frac{\partial z}{\partial u} = \frac{\partial z}{\partial x} \cdot \frac{\partial x}{\partial u} + \frac{\partial z}{\partial y} \cdot \frac{\partial y}{\partial u} \quad \text{і} \quad \frac{\partial z}{\partial v} = \frac{\partial z}{\partial x} \cdot \frac{\partial x}{\partial v} + \frac{\partial z}{\partial y} \cdot \frac{\partial y}{\partial v}. \quad (2.6)$$

Частинні похідні першого порядку z'_x , z'_y функції двох змінних $z = f(x, y)$ в свою чергу є функціями двох змінних. Їх можна диференціювати. Дістанемо другі частинні похідні:

$$z''_{xx} = \frac{\partial^2 z}{\partial x^2}, \quad z''_{yy} = \frac{\partial^2 z}{\partial y^2}, \quad z''_{xy} = \frac{\partial^2 z}{\partial x \partial y}.$$

При цьому $z''_{xy} = z''_{yx}$, тобто $\frac{\partial^2 z}{\partial x \partial y} = \frac{\partial^2 z}{\partial y \partial x}$. Ці похідні називають мішаними похідними другого порядку.

Диференціал другого порядку – це диференціал від диференціала першого порядку: $d^2 z = d(dz) = d(z'_x dx + z'_y dy)$. Тоді

$$d^2 z = z''_{xx} dx^2 + 2z''_{xy} dx dy + z''_{yy} dy^2. \quad (2.7)$$

Аналогічно можна дістати формулу для диференціала n -го порядку:

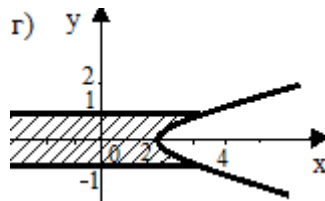
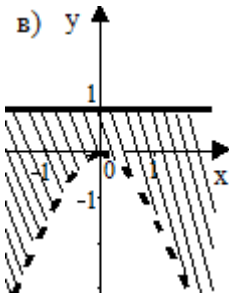
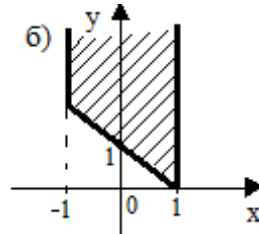
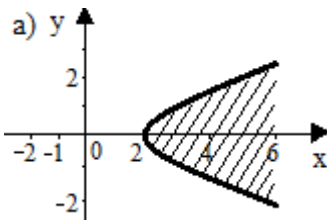
$$d^n z = \left(\frac{\partial}{\partial x} dx + \frac{\partial}{\partial y} dy \right)^n z. \quad (2.8)$$

2.2 Аудиторні завдання

1. Знайти і намалювати область визначення функції:

а) $z = \sqrt{2x - 4 - y^2}$	б) $z = \sqrt{x + y - 1} + \arccos x$
в) $z = \ln(x^2 + y) + \sqrt{1 - y}$	г) $z = \arcsin y + \sqrt{y^2 + 2 - x}$

Відповіді: Область визначення функцій зображена на рисунках. Це множина точок заштрихованої частини площини.

2. Знайти частинні похідні z'_x і z'_y для функції $z = f(x, y)$

а) $z = y \ln \sqrt[4]{x^2 + y^2} - 3 \sin(xy) + 2x$
б) $z = x \cdot 2^{3y} - \operatorname{tg}\left(\frac{x}{y}\right)$
в) $z = \arcsin(x^2 y) + \sqrt[3]{x^2 + y^3}$

Відповіді: а) $z'_x = \frac{0,5xy}{x^2 + y^2} - 3y \cos(xy) + 2,$

$$z'_y = 0,25 \ln(x^2 + y^2) + \frac{0,5y^2}{x^2 + y^2} - 3x \cos(xy);$$

б) $z'_x = 2^{3y} - \frac{1}{y \cos^2\left(\frac{x}{y}\right)}, \quad z'_y = 3x \cdot 2^{3y} \ln 2 + \frac{x}{y^2 \cos^2\left(\frac{x}{y}\right)};$

в) $z'_x = \frac{2xy}{\sqrt{1-x^4y^2}} + \frac{2x}{3\sqrt[3]{(x^2+y^3)^2}},$

$$z'_y = \frac{x^2}{\sqrt{1-x^4y^2}} + \frac{y^2}{3\sqrt[3]{(x^2+y^3)^2}}.$$

3. Знайти частинні похідні 2-го порядку $z''_{xx}, z''_{xy}, z''_{yy}$ функції $z = f(x, y)$.

а) $z = \ln \frac{1}{\sqrt{x^2 + y^2}}$	б) $z = 4x^3 + 5y^2 - x^2y - 3x + y + 7$
в) $z = x \sin^2 y$	г) $z = \operatorname{tg}(2x + 3y)$
д) $z = \cos(x + 5y^2)$	е) $z = x \cdot \sqrt[3]{\frac{y}{x}}$

Відповіді: а) $z''_{xx} = \frac{x^2 - y^2}{(x^2 + y^2)^2}$, $z''_{xy} = \frac{2xy}{(x^2 + y^2)^2}$, $z''_{yy} = \frac{y^2 - x^2}{(x^2 + y^2)^2}$;

б) $z''_{xx} = 24x - 2y$, $z''_{xy} = -2x$, $z''_{yy} = 10$;

в) $z''_{xx} = 0$, $z''_{xy} = \sin 2y$, $z''_{yy} = 2x \cos 2y$;

г) $z''_{xx} = \frac{8 \sin(2x + 3y)}{\cos^3(2x + 3y)}$, $z''_{xy} = \frac{12 \sin(2x + 3y)}{\cos^3(2x + 3y)}$, $z''_{yy} = \frac{18 \sin(2x + 3y)}{\cos^3(2x + 3y)}$;

д) $z''_{xx} = -\cos(x + 5y^2)$, $z''_{xy} = -10y \cos(x + 5y^2)$,
 $z''_{yy} = -10 \sin(x + 5y^2) - 100y^2 \cos(x + 5y^2)$;

е) $z''_{xx} = -\frac{2}{9}x^{-\frac{4}{3}}y^{\frac{1}{3}}$, $z''_{xy} = \frac{2}{9}x^{-\frac{1}{3}}y^{-\frac{2}{3}}$, $z''_{yy} = -\frac{2}{9}x^{\frac{2}{3}}y^{-\frac{5}{3}}$.

4. Знайти диференціал першого порядку dz і диференціал другого порядку d^2z для функції $z = f(x, y)$

а) $z = 3x^4 + 5x - 2x^3y^7 - \frac{1}{3}y^3 + \frac{1}{2}y^2$	б) $z = x^2 - xy - 3y^3$
в) $z = \ln(x^2 + y)$	г) $z = x^2e^{y^2} - 2xy$

Відповіді: а) $dz = (12x^3 + 5 - 6x^2y^7)dx + (y - y^2 - 14x^3y^6)dy$,
 $d^2z = (36x^2 - 12xy^7)dx^2 - 84x^2y^6dxdy + (1 - 2y - 84x^3y^5)dy^2$;

б) $dz = (2x - y)dx - (x + 9y^2)dy$,
 $d^2z = 2dxdy - 2dxdy - 18ydy^2$;

в) $dz = \frac{2x}{x^2 + y}dx + \frac{1}{x^2 + y}dy$,

$d^2z = \frac{2y - 2x^2}{(x^2 + y)^2}dx^2 - \frac{4x}{(x^2 + y)^2}dxdy - \frac{1}{(x^2 + y)^2}dy^2$;

г) $dz = e^{y^2 - 2xy}(2x - 2x^2y)dx + e^{y^2 - 2xy}(2x^2y - 2x^3)dy$,

$$d^2 z = e^{y^2-2xy} (4x^2 y^2 - 8xy + 2) dx^2 + e^{y^2-2xy} (8xy - 8x^2 y^2 - 12x^2 + 8x^3 y) dx dy + e^{y^2-2xy} (4x^2 y^2 - 8x^3 y + 4x^4 + 2x^2) dy^2.$$

5. Знайти частинні похідні функції, яка задана неявно: z'_x , z'_y для а) і б); y' для в) і г)

а) $\sin z^4 - e^{yz} + x^2 y = 0$	б) $z^2 \sqrt[3]{y} - x^2 y \cos z + 4 = 0$
в) $\sin y^2 = 1 - x^y$	г) $xy^3 + \ln y + x^2 = 0$

Відповіді: а) $z'_x = \frac{2xy}{ye^{yz} - 4z^3 \cos z^4}$, $z'_y = \frac{x^2 - ze^{yz}}{ye^{yz} - 4z^3 \cos z^4}$;

б) $z'_x = \frac{2xy \cos z}{2z \sqrt[3]{y} + x^2 y \sin z}$, $z'_y = \frac{x^2 \cos z - \frac{z^2}{3\sqrt[3]{y^2}}}{2z \sqrt[3]{y} + x^2 y \sin z}$;

в) $y' = -\frac{yx^{y-1}}{2y \cos(y^2) + x^y \ln x}$; г) $y' = -\frac{y^4 + 2xy}{3xy^3 + 1}$.

6. Знайти похідні складених функцій: а) z'_u , z'_v ; б) z'_t ; в) z'_x

а) $z = 3\sqrt{x} - 2y^3$, $x = e^{3uv} - u^2$, $y = e^{\frac{2v}{u}}$
б) $z = \ln^2(x^2 + y^2)$, $x = 3\sqrt{t} + t^2$, $y = 4t^3 - 2$
в) $z = x^3 y - 4xy^2 + \sqrt{xy}$, $y = \sqrt[3]{3x^2 + 4}$

Відповіді: а) $z'_u = \frac{3}{2\sqrt{x}} \cdot (3ve^{3uv} - 2u) + 6y^2 \cdot \frac{2v}{u^2} e^{\frac{2v}{u}}$,

$z'_v = \frac{9}{2\sqrt{x}} \cdot ue^{3uv} - 12y^2 \cdot \frac{e^{\frac{2v}{u}}}{u}$;

$$\text{б) } z'_t = \frac{4x \ln(x^2 + y^2)}{x^2 + y^2} \cdot \left(\frac{3}{2\sqrt{t}} + 2t \right) + \frac{4y \ln(x^2 + y^2)}{x^2 + y^2} \cdot 12t^2;$$

$$\text{в) } z'_x = 3x^2y - 4y^2 + \frac{\sqrt{y}}{2\sqrt{x}} + \left(x^3 - 8xy + \frac{\sqrt{x}}{2\sqrt{y}} \right) \cdot \frac{2x}{\sqrt[3]{(3x^2 + 4)^2}}.$$

2.3 Індивідуальні завдання

2.3.1 Знайти і намалювати область визначення функції.

1.	$z = \frac{\sqrt{xy}}{x^2 + y^2}$	2.	$z = \arcsin(x + y - 1)$
3.	$z = \sqrt{1 + x - y^2} + \sqrt{1 - x - y^2}$	4.	$z = \sqrt{(x+1)(y-1)}$
5.	$z = \arcsin \frac{x^2 + y^2}{4}$	6.	$z = (9 - x^2 - y^2)^{-\frac{1}{2}}$
7.	$z = \sqrt{x^2 + y^2 - 1}$	8.	$z = \ln(y^2 - 4x + 8)$
9.	$z = e^{\sqrt{x-y}} + \sqrt{y-1}$	10.	$z = \ln(4 - 4x - y^2)$
11.	$z = \frac{5}{4 - x^2 - y^2}$	12.	$z = \arcsin(x + y)$
13.	$z = \ln(y^2 - x^2)$	14.	$z = e^{\sqrt{x^2 + y^2 - 4}}$
15.	$z = \arccos(x + 2y)$	16.	$z = \sqrt{4x^2 - y^2}$
17.	$z = \ln(x^2 + y^2 - 3)$	18.	$z = \sqrt{1 - x - y}$

19.	$z = \ln(1 - x^2 - y^2)$	20.	$z = \sqrt{x+y} \ln(y^2 - x^2)$
21.	$z = \ln(2x^2 - y)$	22.	$z = \sqrt{x^2 - y^2}$
23.	$z = \sqrt{1 - y^2} + \sqrt{1 - x^2}$	24.	$z = \ln(\sqrt{xy} - 1)$
25.	$z = 3x + \frac{y}{2 - x + y}$	26.	$z = 4x + \frac{y}{\sqrt{2x - 5y}}$
27.	$z = \sqrt{x+y} + \sqrt{x-y}$	28.	$z = \ln(9 - x^2 - y^2)$
29.	$z = \sqrt{x - \sqrt{y}}$	30.	$z = \arccos(x + 3y)$

2.3.2 Знайти частинні похідні z'_x і z'_y для функції $z = f(x, y)$

1.	$z = \ln(y^2 + 2xy + x^2 - 2)$	2.	$z = \operatorname{tg}(x^3 - 2yx + 3)$
3.	$z = \cos(2x + 3y - x^2 y^3)$	4.	$z = \sin \sqrt{2 - x - y^2}$
5.	$z = \sqrt{x^3 y} + 5x - 3y$	6.	$z = \ln\left(x + \sqrt{x^2 + y^2}\right)$
7.	$z = \ln(3x^2 - y^2 + 4x)$	8.	$z = \operatorname{ctg} \sqrt{xy^3}$
9.	$z = 2^{y+xy^2-5x}$	10.	$z = \arccos(x - y^2 - 1)$
11.	$z = \ln(\sqrt{xy} - x)$	12.	$z = \operatorname{tg}(y^3 - 2x + 5)$

13.	$z = \arcsin\left(\frac{x}{y} + 2\right)$	14.	$z = e^{-\sqrt{x^2+y^2+3xy}}$
15.	$z = \left(\frac{x}{y}\right)^3$	16.	$z = \frac{xy}{\sqrt{x^2+y^2}}$
17.	$z = \arctg \frac{y^3}{x}$	18.	$z = \sin \frac{x}{y} \cdot \cos \frac{y}{x}$
19.	$z = \ctg \frac{y}{x^2}$	20.	$z = \frac{x^3 + y^3}{x^2 - y^2 + 3}$
21.	$z = \ln(y^2 - ye^{-x} + x)$	22.	$z = xy + \ln(x^4 - y^3)$
23.	$z = \cos(x^3 y^2 - yx + 2y)$	24.	$z = e^{-\left(xy+3x^2-4y^3\right)}$
25.	$z = \ln(3xy - 4 + x^2)$	26.	$z = \arctg(3x^2 - y^2 + 2xy)$
27.	$z = \sin^3 \sqrt{yx^4}$	28.	$z = \ctg\left(\frac{x^2 + y}{y^2}\right)$
29.	$z = \cos(xy^2)$	30.	$z = \frac{x^3 y^2 - 2x}{yx^2 + y^3}$

2.3.3 Знайти частинні похідні 2-го порядку z''_{xx} , z''_{xy} , z''_{yy} функції $z = f(x, y)$.

1.	$z = (\sin x + \cos x) e^{2y}$	2.	$z = \sin(2x + y^2)$
3.	$z = \cos(x^3 - 2xy)$	4.	$z = e^{2x^2 - y^3}$
5.	$z = \ln(3x^2 - y^2)$	6.	$z = \cos(x^2 - y^2) + x^3$
7.	$z = e^{x^2 - 2y^2}$	8.	$z = \sin(x + 3y) - y^2$

9.	$z = \sin(x^3 y) + y^3$	10.	$z = \arctg(2x - y)$
11.	$z = \ln(2xy - 3)$	12.	$z = \cos(xy^2) + x^3$
13.	$z = \ln(3x^2 + 2y^2)$	14.	$z = \arctg(3x + 2y)$
15.	$z = \sin(2x + 5y^2)$	16.	$z = e^{2x^2 - 5y}$
17.	$z = \cos(3x^2 - 4y^3)$	18.	$z = \arctg(x + \sqrt{y})$
19.	$z = \ln(xy - y^2)$	20.	$z = e^{y^2 - x^2}$
21.	$z = \cos(x - y^3)$	22.	$z = e^{xy}$
23.	$z = \ln(x + e^{-y})$	24.	$z = \ln(y^2 + 2x)$
25.	$z = y \cdot \sqrt{\frac{y}{x}}$	26.	$z = x^{\frac{y}{x}} e^x$
27.	$z = \arctg \frac{y}{x}$	28.	$z = x^y$
29.	$z = \ln(x^2 - y^2)$	30.	$z = e^{x^2 y}$

2.3.4 Знайти диференціал першого порядку dz і диференціал другого порядку d^2z для функції $z = f(x, y)$

1.	$z = x^2 - 3xy^3 + 5y^4$	2.	$z = -3x^3 + 2x^2y^4 - 2y^2$
3.	$z = \frac{1}{3}x^3 + 5x^2y - 4y^3$	4.	$z = \frac{1}{4}x^4 - 5xy^4 - 3y^3$
5.	$z = 0,5x^2 + 6xy^2 - 3y$	6.	$z = \frac{1}{5}x^5 + 4x^2y^3 - 2y^5$
7.	$z = 1,5x^3 - 7x^3y^2 - 4y^7$	8.	$z = 3x - 5x^3y^2 - \frac{1}{2}y^3$
9.	$z = 3x^2 + 3x^2y^3 - 4y^3$	10.	$z = x^3 - x^2y + y^3$

11.	$z = 2x^2 - 3x^4y^2 + y^2$	12.	$z = x^4 - 2x^2y^3 + 2y$
13.	$z = -\frac{1}{3}x^3 + 2x^3y^3 - \frac{1}{4}y^4$	14.	$z = -3x^2 + 5x^2y - 7y^3$
15.	$z = 3x^2 + 2x - 8xy^2 + 8y^3$	16.	$z = 2x^3 - 3x^4y + 5y - 2y^2$
17.	$z = -3x^2 + 3x^2y^5 + 2y^4 - 3y$	18.	$z = x^3 - 8xy^5 + 2y^7$
19.	$z = 3x^5 + x - 8x^2y^3 + 2y^6$	20.	$z = 5x^4 + 2x^4y^5 - 4y^6$
21.	$z = -\frac{1}{5}x^5 + x^2 - 4x^3y^2 - 3y$	22.	$z = -x^2 - 8xy^3 + 3y^5$
23.	$z = 5x^2 - 6x^2y^2 - 7y^4$	24.	$z = -5x^4 + 9x^2y^3 + 10y^2$
25.	$z = -\frac{1}{2}x^4 - 7x^3y^2 - 2y^8$	26.	$z = 5x^5 - x + 8x^3y^4 - 5y^3$
27.	$z = -2x^5 - 5x^4y^5 - 3y^3 + 2y$	28.	$z = 2x^3 + 3x^2 - 4x^5y^2 + 2y^6$
29.	$z = -3x^3 + 2x^2 - 4x^3y^4 + 3y^5$	30.	$z = -\frac{1}{5}x^5 - x^3 + 2x^7y^6 - 3y^3$

2.3.5 Знайти частинні похідні функції, яка задана неявно: а) z'_x і z'_y ; б) y'

1.	а) $x \sin y + y \cos z + z \sin x = 1$ б) $x^2 + y^3 - 3xy = 0$	2.	а) $\sin(z^3) - xyz = 0$ б) $y^3 - 3yx^2 + 2x = 0$
3.	а) $e^z - x^2yz = 1$ б) $x^3 + 2x^2y + 3xy^2 + y^2 = 0$	4.	а) $\ln(x+z) - x^2yz^3 = 0$ б) $2^x + 2^y = 2^{x+y}$
5.	а) $z^3 + y \cdot \arctg(x+z) - \sqrt{y} = 3$ б) $2y \ln x = x^2y^2$	6.	а) $3xz^2 - x^2y \sin z + 4 = 0$ б) $x + y = xy^2 - x^2y$

7.	а) $3yz^2 - x^2 \sin z + yx = 0$ б) $y^2 - 2xy^3 - x^2 = 0$	8.	а) $\arcsin(xyz) - 3xz^2 + \sin y = 0$ б) $y^2 = 2x^3 + xe^y$
9.	а) $\cos(x^2 - z^2) - 3zy + x^3 = 0$ б) $y = x + \arctg y - x^3$	10.	а) $y \sin z + x^2 y^2 z^3 = 1$ б) $y = \cos(x + y) - x^4$
11.	а) $x \cos y - y \cos z + z \cos x = 2$ б) $yx^2 = y^3 x - 4$	12.	а) $z^4 - e^{xyz} = 0$ б) $y = \sin(x - y) + xy^2$
13.	а) $e^{yz} - xy^2 z = 1$ б) $(x + y)^2 = 9(x - y)$	14.	а) $\ln(2y - z) = x^3 y^2 z^2$ б) $y = 3x^3 + xe^y$
15.	а) $z^3 \cdot \sqrt{y} + x \arctg(y + 2z) = 2$ б) $y \cdot \sin x = \cos(x - y)$	16.	а) $2x^2 z^3 - xy \sin z - 2 = 0$ б) $x + y = e^y - x^4$
17.	а) $3xz^2 - y^2 \sin z + xy = 0$ б) $y^2 = 2x + \ln \frac{y}{x}$	18.	а) $\sin(y^2 - z^2) - 3xz + y^3 = 0$ б) $(x + y)^3 = \frac{27}{x - y}$
19.	а) $\arctg(xyz) - 3yz^2 + \cos x = 0$ б) $ye^x = e^{y+1} + x$	20.	а) $x \cos z + x^2 yz^3 = 3$ б) $xy - 0,5 \sin 2y = x^2$
21.	а) $\arcsin(x + z) + yz^3 = 1$ б) $e^{xy} = x + y$	22.	а) $\arctg(x - z) + 2xyz^2 = 2$ б) $xy = \arctg y + e^x$
23.	а) $x^2 e^{-z} + xyz^3 = 4$ б) $\tg y = x^2 y - x$	24.	а) $\cos(z^2) = xy^2 z^3$ б) $y^2 = e^x + 3xy$
25.	а) $2^z = x^2 yz^2$ б) $\cos y = xy^2 + 3x^4$	26.	а) $3x^2 z - xy^2 \cos z = 1$ б) $xy = e^y \sin x$
27.	а) $\sin(x - z^2) - 3x^2 z + 2y^2 = 0$ б) $\ctg y = x^2 + xy$	28.	а) $y^2 z - \ln(x + z^2) + xyz = 0$ б) $x + \sin x = \cos y - y$
29.	а) $\arccos(xyz) + 2x^2 z^2 = \sin y$ б) $x^3 + 2xy = 3y^2$	30.	а) $3x^2 z^2 + x\sqrt{y} \sin z = 3$ б) $x^4 - xy + y^4 = 1$

2.3.6 Знайти похідні складених функцій: а) z'_u , z'_v ; б) z'_t ; в) z'_x

1.	а) $z = x^2 y - y^2 x$, $x = u \cdot \operatorname{tg} v$, $y = v \cdot \cos u$
	б) $z = e^{x^2 - 2y}$, $x = \sin 3t$, $y = 2t^3$
	в) $z = \operatorname{arctg} \frac{x}{y}$, $y = \sqrt{x^2 + 1}$
2.	а) $z = x^3 y + 4y^2$, $x = u^2 \cdot \ln v$, $y = u \cdot v^3$
	б) $z = \ln(e^{3x} - e^{-2y})$, $x = 4t^2 + 1$, $y = (2 - t)^3$
	в) $z = \operatorname{tg}(3 + 2x^2 - y)$, $y = \sqrt{x}$
3.	а) $z = e^{2x^2 - 2y^2}$, $z = u \cdot v$, $y = v \cdot u$
	б) $z = y^{2x}$, $x = \ln(t^2 - 1)$, $y = \sqrt[3]{t}$
	в) $z = \ln \sin\left(\frac{x}{\sqrt{y}}\right)$, $y = x^3 + 2$
4.	а) $z = \ln(e^{-x} + e^{-2y})$, $x = u^2 \cdot v$, $y = u - v^3$
	б) $z = e^{y^2 - 2x + 2xy}$, $x = \cos 3t$, $y = \operatorname{tg} 2t$
	в) $z = \sin\left(\frac{x}{y^2}\right)$, $y = \operatorname{tg}^2 x$
5.	а) $z = \cos(x^2 + y^3)$, $x = \frac{u^3}{v}$, $y = \frac{v^2}{u^3}$
	б) $z = x^3 e^{2y}$, $x = \ln(t^2 + 2)$, $y = t^3 - 4$
	в) $z = \operatorname{tg}(y^2 + x^2)$, $y = \cos 3x$
6.	а) $z = x^3 y^3 + \frac{x^2}{y^2}$, $x = \frac{u}{v}$, $y = v^2 + u^2$
	б) $z = \ln(e^{5y} - e^{2x})$, $x = t^2 - 1$, $y = t^3 + 2t$
	в) $z = \sqrt[3]{x^2 + y^2 x}$, $y = \sqrt[3]{x} + 2x$

7.	a) $z = x^y$, $x = u^2 - 3vu$, $y = \sqrt{v} - u^2$
	б) $z = x^{3y}$, $x = e^{4t}$, $y = e^{-5t}$
	в) $z = \sin\left(\frac{y}{x^3}\right)$, $y = \sqrt[3]{x^2 + 4}$
8.	a) $z = \sqrt{3x - y^3}$, $x = u^2 \cdot v$, $y = v^3 - 2u^2$
	б) $z = \cos(x^2 + 3y)$, $x = 2\ln(t+1)$, $y = \ln(t^2 + 2)$
	в) $z = \cos(x^3 - xy^2)$, $y = e^{3x^2}$
9.	a) $z = tg^2(x + \sqrt{y})$, $x = u \cdot e^v$, $y = \sqrt{v} \cdot u^3$
	б) $z = y^3 \cdot e^{-3x}$, $x = \sqrt[5]{t+2}$, $y = \sqrt[3]{t-1}$
	в) $z = ye^{\frac{x}{y}}$, $y = \ln(x^2 + 3)$
10.	a) $z = \frac{x^2 + y^2}{x^2 - y^2}$, $x = e^{2uv} + v$, $y = e^{\frac{u}{v}}$
	б) $z = \arcsin\left(\frac{x}{y}\right)$, $x = \cos^2 t$, $y = \sin 2t$
	в) $z = \ln(x^3 - y^2)$, $y = \cos^2 x$
11.	a) $z = x^2 \ln y$, $x = \sqrt[3]{u \cdot v}$, $y = u^3 v - uv^3$
	б) $z = x^3 y - 4\sqrt{x}$, $x = t^3 + 2t$, $y = \sqrt[3]{t} - 1$
	в) $z = tg(xy + y^2)$, $y = \cos 4x$
12.	a) $z = tg^2(x^2 - y^2)$, $x = \cos \sqrt{v} \cdot u^2$, $y = v^3 \cdot u^3$
	б) $z = \arccos\left(\frac{2x}{y}\right)$, $x = \sin 3t$, $y = \cos 2t$
	в) $z = \operatorname{arctg}\left(\frac{x^2}{y}\right)$, $y = \sqrt[3]{x^2 + 4}$

13.	a) $z = \operatorname{ctg}(3x^2 - 2y^3), \quad x = \sin\left(\frac{u}{v}\right), \quad y = e^{\frac{v}{u}}$
	б) $z = \frac{x^2}{y^3 + 2}, \quad x = 1 - 2t^3, \quad y = 3 + t^2$
	в) $z = \operatorname{arctg}\sqrt{x^2 + y^2}, \quad y = e^{-x^2}$
14.	a) $z = (x^2y - y^3 + x^3)^2, \quad x = u \cdot v - 2, \quad y = v^3 \cdot u^2$
	б) $z = \frac{x^3}{y^2}, \quad x = 1 - e^{-3t}, \quad y = e^{2t} + 1$
	в) $z = \sin^3(xy^2), \quad y = \sqrt[3]{x}$
15	a) $z = \operatorname{arctg}\left(\frac{y}{x}\right), \quad y = u \cdot e^v, \quad x = \sqrt[3]{uv}$
	б) $z = \operatorname{arc} \cos \frac{y}{2x}, \quad x = \sin 2t, \quad y = \operatorname{tg}^2 t$
	в) $z = \ln(\sqrt{xy} - 1), \quad y = x\sqrt{x^3}$
16.	a) $z = \frac{x}{\sqrt{x^2 + y^2}}, \quad x = \ln(u^3 + 2v^2), \quad y = v^4 \cdot u^3$
	б) $z = \frac{y^2}{x}, \quad x = \operatorname{arctg} 2t, \quad y = \frac{1}{t^2 + 1}$
	в) $z = \frac{1}{3}\sqrt{(x^2 + y^2)^3}, \quad y = x^4 + 3x^2$
17.	a) $z = \frac{x+y}{x-y}, \quad x = u^3v - 3uv^3, \quad y = \sqrt[3]{uv}$
	б) $z = \operatorname{arc} \sin\left(\frac{x^2}{y}\right), \quad x = \cos 3t, \quad y = \sin 2t$
	в) $z = \operatorname{ctg}\sqrt{xy^3}, \quad y = \sin x^2$

18.	a) $z = \arcsin \sqrt{xy}$, $x = \frac{\ln u}{v^2}$, $y = \frac{v^3}{u^2}$
	б) $z = y^2 e^x$, $x = \cos^2 t$, $y = \sin^2 t$
	в) $z = \arccos(x - y^2)$, $y = \operatorname{tg} x^3$
19.	a) $z = e^{-\sqrt{x^2 + y^2}}$, $x = \ln(u^2 - v^2)$, $y = v^3 \cdot u^3$
	б) $z = \sqrt{x^2 + y + 3}$, $x = \ln t$, $y = t^3$
	в) $z = \ln\left(x + \sqrt{x^2 + y^2}\right)$, $y = x^4 + 2$
20.	a) $z = \operatorname{arctg}\left(\frac{x^4}{y^2}\right)$, $x = u^3 - v^3$, $y = \frac{u}{v}$
	б) $z = \arcsin\left(\frac{x}{2y}\right)$, $x = \operatorname{tg} 2t$, $y = \cos 2t$
	в) $z = \sin \sqrt{\frac{x}{y}}$, $y = e^{x^2}$
21.	a) $z = \cos^2(xy^2)$, $x = e^u \cdot v$, $y = v^3 \cdot u + u^3$
	б) $z = \frac{x}{y} - \frac{y}{x}$, $x = t^3$, $y = 2t^2 + 1$
	в) $z = \sin \sqrt{3x^2 - y^3}$, $y = x^3 + 4x - 5$
22.	a) $z = \operatorname{tg}(x^3 + y^2)$, $x = \sqrt[3]{u^3 - v^2}$, $y = \sqrt{v^3 + u^2}$
	б) $z = \sqrt{x^2 + y^2}$, $x = t^3 + \sqrt{t}$, $y = \sqrt[3]{t} + t$
	в) $z = \ln(xy - \sqrt{xy})$, $y = e^{x^3}$
23.	a) $z = \operatorname{arctg}(y^3 - \sqrt{x})$, $y = u^2 \cdot v$, $x = \sqrt{u} \cdot v^3$
	б) $z = \ln(e^{3x} + 2y)$, $x = t^4$, $y = \sqrt[4]{t}$
	в) $z = e^{xy^3} + x^2$, $y = \sqrt[3]{x^2 + 4x}$

24.	a) $z = \frac{x^2}{y-x}, \quad x = e^u \cdot v, \quad y = v^2 \cdot u^3$
	б) $z = \frac{y^3}{x^2 + y}, \quad x = 2 + t^3, \quad y = t^2 - t$
	в) $z = \ln \sin(xy), \quad y = tg^2 x$
25.	a) $z = x^2 \cos y - y^2 \sin x, \quad x = e^{uv}, \quad y = u^2 v - 3u$
	б) $z = \sqrt[3]{xy - 4}, \quad x = \ln t, \quad y = t^3$
	в) $z = \ln(x^3 + y^2 x), \quad y = \sin(x^2)$
26.	a) $z = e^{x-2y}, \quad x = u \sin v, \quad y = v \cos u$
	б) $z = \arcsin(x^2 y), \quad x = \sqrt{t}, \quad y = \sqrt[3]{t}$
	в) $z = x^2 e^y, \quad y = \cos^2(3x)$
27.	a) $z = y^x, \quad x = u^3 - v^2, \quad y = \sqrt[3]{u+v}$
	б) $z = e^{xy+x^2-y^2}, \quad x = \ln^2 t, \quad y = \ln t$
	в) $z = e^{x-2y}, \quad y = x^3 - 4x^2 + 1$
28.	a) $z = \arcsin\left(\frac{x+y}{x}\right), \quad x = \sqrt{u} + \sqrt{v}, \quad y = \sqrt{uv}$
	б) $z = \frac{x}{y^2}, \quad x = \ln^2 t, \quad y = \frac{1}{t}$
	в) $z = tg\left(\frac{y^2}{x^3}\right), \quad y = \cos(4x^2)$
29.	a) $z = \arccos\left(\frac{2x}{y}\right), \quad x = \ln u + v^3, \quad y = v \cdot u^3$
	б) $z = \operatorname{arctg}\left(\frac{y}{x}\right), \quad x = \frac{1}{t^2 + 1}, \quad y = \frac{1}{t}$
	в) $z = \sin(x^2 + y^3), \quad y = x^2 e^x$

30.	а) $z = \ln(9 - x^2 - y^2)$, $y = uv^3 + 2u^2$, $x = \cos(u \cdot v)$
	б) $z = \arctg(xy)$, $x = t^3 + 2$, $y = 4 - t^2$
	в) $z = \sqrt[3]{x^2 y + 2}$, $y = \ln(x^2 - 4x)$

3 ЗАСТОСУВАННЯ ПОХІДНИХ ФУНКЦІЙ ДВОХ ЗМІННИХ

3.1 Короткий виклад теоретичного матеріалу

Рівняння дотичної площини та нормалі до поверхні

Нехай задано поверхню $F(x, y, z) = 0$. Точка $M_0(x_0, y_0, z_0)$ належить цій поверхні і функція $F(x, y, z)$ диференційована в ній, причому частинні похідні функції в точці $M_0(x_0, y_0, z_0)$ одночасно не дорівнюють нулю.

Розглянемо дотичну площину до поверхні $F(x, y, z) = 0$ в точці M_0 . Нормальний вектор дотичної площини в точці M_0 має координати: $\vec{n} = (F'_x(M_0); F'_y(M_0); F'_z(M_0))$. Тоді рівняння дотичної площини до поверхні $F(x, y, z) = 0$ в точці M_0 обчислюється за формулою:

$$F'_x(M_0) \cdot (x - x_0) + F'_y(M_0) \cdot (y - y_0) + F'_z(M_0) \cdot (z - z_0) = 0. \quad (3.1)$$

Означення 3.1. Нормалю до поверхні в точці M_0 називають прямою, яка проходить через цю точку перпендикулярно до дотичної площини в точці M_0 .

Рівняння нормалі, яка проходить через точку M_0 , має вид:

$$\frac{x - x_0}{F'_x(M_0)} = \frac{y - y_0}{F'_y(M_0)} = \frac{z - z_0}{F'_z(M_0)}. \quad (3.2)$$

Якщо рівняння поверхні задано в явній формі: $z = f(x, y)$, то

поклавши $F(x, y, z) = f(x, y) - z = 0$, можна застосувати наведені вище формули.

$$F'_x(M_0) = f'_x(x_0, y_0), \quad F'_y(M_0) = f'_y(x_0, y_0), \quad F'_z(M_0) = -1.$$

Тоді рівняння дотичної площини в точці M_0 матиме вигляд

$$f'_x(x_0, y_0) \cdot (x - x_0) + f'_y(x_0, y_0) \cdot (y - y_0) - (z - z_0) = 0, \quad (3.3)$$

а рівняння нормалі в точці M_0

$$\frac{x - x_0}{f'_x(x_0, y_0)} = \frac{y - y_0}{f'_y(x_0, y_0)} = \frac{z - z_0}{-1}. \quad (3.4)$$

Екстремум функції двох змінних

Означення 3.2 Точка $M_0(x_0, y_0)$ є точкою локального максимуму функції $z = f(x, y)$, якщо значення функції в цій точці є найбільшим у деякому околі точки M_0 .

Означення 3.3 Точка $M_0(x_0, y_0)$ є точкою локального мінімуму функції $z = f(x, y)$, якщо значення функції в цій точці є найменшим у деякому околі точки M_0 .

Теорема 3.1 *Необхідні умови екстремуму.* Якщо в точці $M_0(x_0, y_0)$ диференційована функція $z = f(x, y)$ має екстремум, то її частинні похідні першого порядку по змінних x та y в цій точці рівні нулю: $z'_x = 0$, $z'_y = 0$.

Зауваження. Функція може мати екстремум в точках, де хоча б одна з частинних похідних не існує

Точка, в якій частинні похідні порядку функції $z = f(x, y)$ рівні нулю, тобто, $z'_x = 0$, $z'_y = 0$, називається *стаціонарною точкою* функції z .

Стаціонарні точки і точки, в яких хоча б одна частинна похідна не існує, називаються *критичними точками*.

В критичних точках функція може мати екстремум, а може і не мати. Рівність нулю частинних похідних є необхідною, але не достатньою умовою існування екстремуму.

Нехай функція $z = f(x, y)$ в деякому околі критичної точки $M_0(x_0, y_0)$ має неперервні частинні похідні до другого порядку включно.

Теорема 3.2 *Достатні умови екстремуму.* Якщо

$$\Delta(x_0, y_0) = f''_{xx}(x_0, y_0) \cdot f''_{yy}(x_0, y_0) - (f''_{xy}(x_0, y_0))^2 > 0,$$

то функція $z = f(x, y)$ має екстремум в точці $M_0(x_0, y_0)$, причому максимум при $f''_{xx}(x_0, y_0) < 0$ і мінімум при $f''_{xx}(x_0, y_0) > 0$.

Якщо $\Delta(x_0, y_0) < 0$, то точка $M_0(x_0, y_0)$ не екстремальна. У випадку, коли $\Delta(x_0, y_0) = 0$, необхідне додаткове дослідження.

Знаходження найбільшого і найменшого значення функції двох змінних в замкнутій області

Нехай функція $z = f(x, y)$ визначена і неперервна в обмеженій замкнутій області D . Тоді вона досягає в деяких точках області D своїх найбільшого M і найменшого m значень. (так званий глобальний екстремум) Ці значення досягаються функцією у точках, що лежать в середині D , або на межі області.

Правило знаходження найбільшого і найменшого значень:

1. Знайти критичні точки функції, що належать D і обчислити значення функції в них.

2. Знайти найбільше і найменше значення функції $z = f(x, y)$ на межі області.
3. Порівняти знайдені значення і серед них знайти найбільше M і найменше m .

3.2 Аудиторні завдання

1. Знайти рівняння дотичної площини та нормалі до поверхні в заданій точці.

а)	$z = x^2 + 2y^2$ в точці $(1; 1; ?)$
б)	$x^3 + y^3 + z^3 + xyz = 6$ в точці $(1; 2; -1)$
в)	$x^2 + 20y^2 + z^2 - 28 = 0$ при $x_0 = 2; y_0 = 1$

Відповіді: а) дотична площина $2x + 4y - z - 3 = 0$,

$$\text{нормаль } \frac{x-1}{2} = \frac{y-1}{4} = \frac{z-3}{-1};$$

б) дотична площина $x + 13y + 5z - 22 = 0$,

$$\text{нормаль } \frac{x-1}{1} = \frac{y-2}{13} = \frac{z+1}{5};$$

в) в точці $M_1(2; 1; -2)$

дотична площина $x + 10y - z - 14 = 0$,

$$\text{нормаль } \frac{x-2}{1} = \frac{y-1}{10} = \frac{z+2}{-1};$$

в точці $M_2(2; 1; 2)$

дотична площина $x + 10y + z - 14 = 0$,

$$\text{нормаль } \frac{x-2}{1} = \frac{y-1}{10} = \frac{z-2}{1};$$

2. Знайти екстремум функції $z = f(x, y)$.

а)	$z = x^3 + 3xy^2 - 15x - 12y$

б)	$z = \frac{1}{3}x^3 + xy - \frac{1}{2}y^2 - 9x - 3y + 1$

Відповіді: а) $z_{\min} = z(2;1) = -28$, $z_{\max} = z(-2;-1) = 28$;

б) $z_{\max} = z(-4;-7) = 40\frac{1}{6}$.

3. Знайти найбільше та найменше значення функції $z = x^2y(4 - y - x)$ в трикутнику, обмеженому прямими $x = 1$; $y = 0$; $x + y = 6$.

Відповідь: $z_{\text{найб}} = z(2;1) = 4$, $z_{\text{найм}} = z(4,2) = -64$.

4. Знайти найбільше та найменше значення функції $z = 10 + 2xy - x^2$ в замкнутій області D , яка задана нерівністю $0 \leq y \leq 4 - x^2$.

Відповідь: $z_{\text{найб}} = z(0;0) = 10$, $z_{\text{найм}} = z(1;3) = 0$.

3.3 Індивідуальні завдання

3.3.1 Знайти рівняння дотичної площини та нормалі до поверхні в заданій точці.

1.	а) $z = x^2 + y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $x^2 + y^2 - z^2 - 1 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
2.	а) $z = 2x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 2y^2 + z^2 - 6 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
3.	а) $z = x^2 + 3y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $3x^2 + y^2 - z^2 - 3 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
4.	а) $z = 4x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 4y^2 + z^2 - 4 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$

5.	a) $z = x^2 + 5y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $5x^2 + y^2 - z^2 - 5 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
6.	a) $z = 6x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 6y^2 + z^2 - 2 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
7.	a) $z = x^2 + 7y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $7x^2 + y^2 - z^2 - 7 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
8.	a) $z = 8x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 8y^2 + z^2 - 5 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
9.	a) $z = x^2 + 9y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $9x^2 + y^2 - z^2 - 9 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
10.	a) $z = 10x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 10y^2 + z^2 - 10 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
11.	a) $z = x^2 + 11y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $11x^2 + y^2 - z^2 - 11 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
12.	a) $z = 12x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 12y^2 + z^2 - 8 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
13.	a) $z = x^2 + 13y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $13x^2 + y^2 - z^2 - 13 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
14.	a) $z = 14x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 14y^2 + z^2 + 6 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
15.	a) $z = x^2 + 15y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $15x^2 + y^2 - z^2 - 15 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
16.	a) $z = 16x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 16y^2 + z^2 + 3 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$

17.	a) $z = x^2 + 17y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $17x^2 + y^2 - z^2 - 17 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
18.	a) $z = 18x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 18y^2 + z^2 + 5 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
19.	a) $z = x^2 + 19y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $19x^2 + y^2 - z^2 - 19 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
20.	a) $z = 20x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 20y^2 + z^2 + 7 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
21.	a) $z = x^2 + 21y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $21x^2 + y^2 - z^2 - 21 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
22.	a) $z = 22x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 22y^2 + z^2 + 2 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
23.	a) $z = x^2 + 23y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $23x^2 + y^2 - z^2 - 23 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
24.	a) $z = 24x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 24y^2 + z^2 + 4 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
25.	a) $z = x^2 + 25y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $25x^2 + y^2 - z^2 - 25 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
26.	a) $z = 26x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 26y^2 + z^2 - 3 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$
27.	a) $z = x^2 + 27y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $27x^2 + y^2 - z^2 - 27 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
28.	a) $z = 28x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 28y^2 + z^2 - 1 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$

29.	a) $z = x^2 + 29y^2$, $x_0 = 0$, $y_0 = 1$
	б) $29x^2 + y^2 - z^2 - 29 = 0$, $x_0 = 1$, $y_0 = 2$
30	a) $z = 30x^2 - y^2$, $x_0 = 1$, $y_0 = 0$
	б) $x^2 - 30y^2 + z^2 + 1 = 0$, $x_0 = 2$, $y_0 = 1$

3.3.2 Знайти екстремуми функції $z = f(x, y)$

1.	$z = x^3 + 8y^3 - 6xy + 5$
2.	$z = x^3 + y^2 - 6xy - 39x + 18y$
3.	$z = 2x^3 + 2y^3 - 6xy + 20$
4.	$z = 3x^3 - xy^2 + y^2$
5.	$z = \frac{1}{3}x^3 + \frac{1}{2}y^2 - 2xy - 13x + 4y$
6.	$z = -3x^3 - 3y^3 + 9xy + 5$
7.	$z = x^3 + y^3 - 15xy$
8.	$z = xy(6 - x - y)$
9.	$z = 6xy - x^3 - 8y^3 + 15$
10.	$z = 3x^2 - x^3 + 3y^2 + 6y$
11.	$z = 2x^3 + 4x^2 + y^2 - 2xy$
12.	$z = x^3 + y^2 + 6xy$
13.	$z = \frac{1}{6}x^3 - xy^2 + \frac{1}{4}x^2 + y^2$
14.	$z = \frac{1}{2}x^2 + \frac{1}{3}y^3 - 2xy + 4x - 13y$

15.	$z = x^3 + 3xy^2 - 30x - 18y$
16.	$z = 3x^3 + 3y^3 - 9xy + 10$
17.	$z = y^3 + \frac{1}{2}x^2 + 2y^2 - xy$
18.	$z = x^2 - x^2y + 3y^3$
19.	$z = 8x^3 - 6xy + y^3 + 10$
20.	$z = x^2 + y^3 - 6xy + 18x - 39y + 1$
21.	$z = x^2 - x^2y + 5y^5$
22.	$z = 6xy - \frac{1}{2}x^2 - xy^2$
23.	$z = 7x^7 - xy^2 + y^2$
24.	$z = 3x^2 + 3y^2 + 6x - y^3$
25.	$z = x^2 + 2y^3 + 4y^2 - 2xy$
26.	$z = x^2y + \frac{1}{3}y^3 + 6xy$
27.	$z = x^2 - \frac{1}{3}y^3 - x^2y + 5y^2$
28.	$z = 3x^3 - xy^2 + y^2$
29.	$z = \frac{1}{3}x^3 - 5x^2 + xy - y^2$
30.	$z = x^3 + y^3 - 3xy$

3.3.3 Знайти найбільше та найменше значення функції

$z = |a|x^2 + |b|y^2 + 2ax + 2by + k$ в області D_k ($k = -2, -1, 1, 2$), де

$D_1 : x=0, y=0, x+y=3,$

$D_2 : x=0, y=0, x+y=-3,$

$D_{-1} : x=0, y=0, x-y=-3,$

$D_{-2} : x=0, y=0, x-y=3.$

№ варіанта	a	b	k	№ варіанта	a	b	k
1	-1	-1	1	2	1	-1	-1
3	1	1	2	4	-1	1	-2
5	-2	-2	1	6	2	-2	-1
7	2	2	2	8	-2	2	-2
9	-3	-3	1	10	3	-3	-1
11	3	3	2	12	-3	3	-1
13	-4	-4	1	14	4	-4	-1
15	4	4	2	16	-4	4	-2
17	-5	-5	1	18	5	-5	-1
19	5	5	2	20	-5	5	-2
21	-6	-6	1	22	6	-6	-1
23	6	6	2	24	-6	6	-2
25	-7	-7	1	26	7	-7	-1
27	7	7	2	28	-7	7	-2
29	-8	-8	1	30	8	-8	-1

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища математика. Модуль 2. Вступ до математичного аналізу. Диференційне числення функцій однієї змінної: Навч. посібник / Крисак Я.В., Левковська Т.А., Горідько Р.В. [та ін.] – К. : НАУ-друк, 2006. – 284 с.
2. Вища математика: Підручник: У 2 кн. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 2003. Кн. 1 Основні розділи / Г.Й. Призва В.В. Плахотник, Л.Д. Гординський та ін.; За ред. Г. Л. Кулініча. – 400 с.
3. Данко П.Е. Высшая математика в упражнениях и задачах с решениями. В 2 ч. Ч. 1: Учебное пособие для вузов / П.Е. Данко, А.Г. Попов, Т.Я. Кожевникова. – М. : ОНИКС 21 век, 2002. – 304 с.
4. Данко П.Е. Высшая математика в упражнениях и задачах с решениями. В 2 ч. Ч. 2: Учебное пособие для вузов / П.Е. Данко, А.Г. Попов, Т.Я. Кожевникова. – М.: ОНИКС 21 век, 2006. – 416 с.
5. Дубовик В.П., Юрик І.І. Вища математика: Навчальний посібник. У трьох частинах. Ч.1. – Х.: Веста, 2008. – 200с., іл.
6. Дубовик В.П., Юрик І.І. Вища математика: Навчальний посібник. У трьох частинах. Ч.2. – Х.: Веста, 2008. – 240с., іл.
7. Овчинников П.П. та ін. Вища математика: Підручник. У 2 ч. Ч.1: Лінійна і векторна алгебра: Аналітична геометрія: Вступ до математичного аналізу: Диференціальне і інтегральне числення (Овчинников П.П., Яремчук Ф.П., Михайленко В.М.; За заг. ред. Овчинникова П.П.) – К.: Техніка, 2003. – 600 с.: іл.
8. Пискунов П.С. Дифференциальное и интегральное счисления: Учеб. пособие для вузов. В 2 т. М.: Иитеграл-Пресс, 2004. Т. 1: – 416 с; Т. 2: – 544 с.
9. Рябушко А.П. Сборник индивидуальных заданий по высшей математике (в 3 частях). – Минск, «Вышэйшая школа», 1990-1991. Ч. 1 – 270 с.
10. Рябушко А.П. Сборник индивидуальных заданий по высшей математике (в 3 частях). – Минск, «Вышэйшая школа», 1990-1991. Ч.2 – 352 с.